

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในฐานะที่เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพเหมาะสม และมีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการในการใช้กำลังของประเทศ การศึกษาจึงหมายถึง การเจริญงอกงาม เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน คือ สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ถ้าประเทศไทยใดประชากรมีการศึกษาสูง ประเทศนั้นก็จะมีกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มรายได้ต่อบุคคลให้สูงขึ้น ซึ่งการจัดการศึกษาที่ดีจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้ เพราะเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความสนใจ และความถนัด ดังนั้น การศึกษามีได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับความถนัดทางการเรียนของแต่ละบุคคล รวมทั้งองค์ประกอบที่ไม่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาด้วย เช่น สถานภาพทางสังคม บุคลิกภาพ ความสนใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกอันเนื่องมาจากความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งจะส่งผลต่อเจตคติ ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการปรับตัวและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย (นรินทร์ สังข์รักษา. 2552 : 89)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระยะเริ่มแรกเพื่อวางรากฐานชีวิตของเด็กไทยให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการอย่างสมวัย ดังปรัชญาการศึกษาปฐมวัยที่กำหนดไว้ว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี บนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจ เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคมต่อไป ซึ่งนักการศึกษาและนักจิตวิทยา มีความคิดเห็นตรงกันว่าพัฒนาการในวัยนี้เป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับการพัฒนาทางสมองของบุคคล โดยเฉพาะระบบประสาท และเซลล์สมองจะเจริญเติบโตประมาณร้อยละ 70-80 ของผู้ใหญ่ และการศึกษาในช่วงวัยนี้เป็น การเตรียมความพร้อมให้เด็กได้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพ โดยให้การอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับ

การให้การศึกษาที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานทางด้านบุคลิกภาพ และการพัฒนาทางสมอง ดังนั้น การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย นับได้ว่า เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปูพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคตของบุคคลอย่างแท้จริง ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนจากทุกฝ่าย ทั้งครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูปฐมวัย ที่เปรียบเสมือนพ่อแม่คนที่ 2 ของเด็ก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะทักษะการคิด ครูปฐมวัยจะต้องหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 65-70)

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ผ่านมา พบว่า ครูปฐมวัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่จะให้เด็กเรียนหนังสือและเน้นพัฒนาการด้านความรู้ เนื้อหาสาระมากเกินไป ทำให้เด็กมีปัญหาในการปรับตัวด้านจิตใจ อารมณ์และบุคลิกภาพ ครูยังบกพร่องในการดูแลเอาใจใส่เด็กและไม่เข้าใจในธรรมชาติของเด็ก รวมถึงประสบปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548 : 87) และนอกจากนี้ในการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนมักเกิดปรากฏการณ์ของหลักสูตรชั้น ซึ่งในแวดวงการจัดการศึกษาไม่มีการให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หนึ่งในปรากฏการณ์ของหลักสูตร คือ หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) ซึ่งพอสนเนอร์ (Possner. 1992 : 114) ได้ให้ความสำคัญกับหลักสูตรแฝง โดยกล่าวว่า หลักสูตรแฝงเป็นหลักสูตรที่บุคลากรในโรงเรียนอาจไม่ได้รับรู้อย่างเป็นทางการแต่มีอิทธิพลโดยตรงต่อนักเรียนอย่างลุ่มลึกและยาวนานมากกว่าหลักสูตรที่เป็นทางการของโรงเรียน เช่นเดียวกับ โรแลนด์ เมออัน (Roland Meighan. 1981 : 63) ซึ่งเป็นแนวคิดร่วมสมัย โดยเมออันมีความเห็นว่า หลักสูตรแฝงเป็นสิ่งที่ถูกสอนโดยโรงเรียนไม่ใช่โดยครู ซึ่งส่งผลให้นักเรียนนำมาใช้ในชีวิตประจำวันหรือเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเอง และตรงกับแนวคิดของไมเคิล ฮาราแลมบอรัส (Michael Haralambous. 1991 : 52) ได้ระบุว่า หลักสูตรแฝงประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่นักเรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในขณะที่มาโรงเรียน มากกว่าเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ครูกำหนด เช่นเดียวกับ (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2549 : 222) ที่กล่าวว่า หลักสูตรแฝงเป็นหลักสูตรที่ไม่เป็นทางการ (unofficial curriculum) ในโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน นอกจากนี้หลักสูตรแฝงอาจมีทั้งทางบวกและทางลบต่อการเรียนรู้

ทัศนคติ ค่านิยม การถ่ายทอดทางสังคมของนักเรียน ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยของ (ภูษิต บุญทองถึง 2549 : 24-32) ได้ศึกษากระบวนการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่มีการควบคุมกำกับหลักสูตร แฝงเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพของนักเรียน ด้านผลสัมฤทธิ์เนื้อหาวิชา ด้านทักษะ กระบวนการทางคณิตศาสตร์และด้านสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อการเรียนรู้ซึ่ง ประกอบด้วย ความวิตกกังวล ในการเรียนและเจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ทำให้ได้ กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพของ ผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

จากปัญหาการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัยที่กล่าวมาข้างต้น และผลสรุปจาก งานวิจัยล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องและให้ความสำคัญกับหลักสูตรแฝง เชื่อว่าหลักสูตรแฝงมีผลต่อ การจัดประสบการณ์ในชั้นเรียน ผู้วิจัยในฐานะที่มีความสนใจที่จะศึกษาปรากฏการณ์หลักสูตร แฝงในบริบทชั้นเรียนระดับปฐมวัย เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันให้ บุคลากรทางการศึกษาได้รับรู้ปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นผ่านสภาพบรรยากาศการจัด ประสบการณ์ในชั้นเรียนว่ามีอยู่จริง เพื่อให้เกิดความตระหนัก ระวังระมัดระวังรอบคอบ และรัดกุม ในการวางแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อควบคุมกำกับไม่ให้เกิดหลักสูตรแฝงที่จะส่งผลกระทบต่อ ในด้านที่ไม่พึงประสงค์ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย เพราะมีความเชื่อ ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กได้ เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพ มีความสำคัญต่อการวางรากฐานทางด้านบุคลิกภาพ และการ พัฒนาทางสมอง ตลอดจนปูพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคตของบุคคลอย่างแท้จริง

คำถามการวิจัย

1. ปรากฏการณ์และความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ในบริบทของการจัด ประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัยเป็นอย่างไร
2. บริบทของการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย มีปรากฏการณ์ความ คาดหวังและการรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครูไต่บ้าง
3. บริบทของการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย มีปรากฏการณ์ที่เป็น หลักสูตรแฝงไต่บ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์และความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ในบริบทการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของครูและการรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครูจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย
3. เพื่อศึกษาหลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและนักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านลาด โรงเรียนอนุบาลกิตติยา และโรงเรียนชุมชนบ้านดงเค็ง เป็นครูผู้สอนจำนวน 23 คน และนักเรียน จำนวน 64 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธี การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นนักเรียนที่เรียนกับครูที่ถูกเลือก
2. เนื้อหาการวิจัย
การวิจัยครั้งนี้มีเนื้อหาการวิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงในบริบทของการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัยเพื่อเสริมสร้างคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านการประเมินพัฒนาการ ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ ด้านแบบแผนการปฏิบัติ และด้านภาษาสัญลักษณ์
3. ระยะเวลา
ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2557 – 2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตรแฝง หมายถึง หลักสูตรที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ เป็นสิ่งที่นักเรียนเกิดการเรียนรู้นอกเหนือจากความคาดหวังของครูผู้สอน จากการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อนักเรียนทั้งทางบวกและทางลบ

หลักสูตรแฝงทางบวก หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทการจัดประสบการณ์
ในชั้นเรียน แล้วนักเรียนรับรู้ไม่ตรงกับความคาดหวังของครูผู้สอน แต่การรับรู้นี้จะส่งผลดี
ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในทางที่ดีขึ้น

หลักสูตรแฝงทางลบ หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทการจัดประสบการณ์
ในชั้นเรียน แล้วนักเรียนรับรู้ไม่ตรงกับความคาดหวังของครูผู้สอน และการรับรู้นี้จะส่งผล
กระทบในทางที่ไม่ดี ทำให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน

บริบทชั้นเรียนระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดประสบการณ์ภายใต้ต้องค์ประกอบ
สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านการประเมินพัฒนาการ ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ
ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ ด้านแบบแผนการปฏิบัติ และด้านภาษาสัญลักษณ์

ปรากฏการณ์ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในบริบทของการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียน
ระดับปฐมวัย ภายใต้ต้องค์ประกอบ ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านการประเมินพัฒนาการ ด้าน
สิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ ด้านแบบแผนการปฏิบัติ และด้านภาษาสัญลักษณ์

ความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ หมายถึง โอกาสของการเกิดขึ้นของแต่ละ
ปรากฏการณ์ โดยมีความถี่ของการเกิดอยู่ในระดับบ่อยครั้ง ทุกครั้ง

ความคาดหวังของครู หมายถึง ผลที่ครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนจาก
ปรากฏการณ์ที่พบในบริบทของการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย

การรับรู้ของนักเรียน หมายถึง สิ่งที่นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการตีความหมายจาก
ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในบริบทของการจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับปฐมวัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรแฝง ที่
เกิดขึ้นในชั้นเรียนอันมีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนระดับปฐมวัย เป็นการวิจัยเพื่อ
ขยายขอบเขตองค์ความรู้ของหลักสูตรแฝงให้แพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่ทำหน้าที่ใน
การจัดการศึกษา

2. ประโยชน์เชิงประยุกต์ การวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัด
การศึกษาในระดับปฐมวัย ได้รับรู้และตระหนักถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรแฝงและเป็น
แนวทางในการพัฒนาการจัดประสบการณ์ให้มีคุณภาพต่อไป